

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

קושיית הרה"ג שטיינמן זצ"ל:

אלא שראיתי שהקשה הרה"ג שטיינמן זצ"ל בספרו אילת השחר עה"ת. פסוק ו' ונתתני שלום בארץ הנה בכמה מקומות שמברכים על שלום הכונה שיהי' שלום בכלל ישראל עצמו, וכן בשמו"ע בברכת שים שלום הכונה בכלל ישראל עצמו, אבל פשטא דקרא ונתתני שלום בארץ משמע לענין זה שלא יבואו אומות העולם למלחמה, אמנם האבן עזרא והרמב"ן מפרשים שגם בפסוק זה הכונה שיהא שלום ביניכם ולא תלחמו איש באחיו ועי' אוה"ח. וצ"ב הרי זה דבר שתלוי בבחירה כוונתו שהשלום זו בחירה להיות בשלום או המחלוקת ומה שייך על זה הבטחה אע"פ ששייך להתפלל על זה? וכן נשאר קשה מה שייך לשון נתינה על שלום?

התשובה לכך ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו:

והנראה לענ"ד ליישב קושיית הרה"ג שטיינמן זצ"ל בהקדם דברי רבינו יונה על הפסוק במשלי פרק טז (ז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו. כמו שאמרו ז"ל: כל מי שיש לו אוהבים מלמטה, בידוע שיש לו אוהבים מלמעלה. וכו' ויתכן שענין המקרא הזה כענין שמצאנו באברהם ויצחק ע"ה, שבאו מלכי פלשתים לברות עמהם ברית, לפי שראו כי היה ה' עמהם עכ"ל. וכ"כ הרלב"ג משלי פרק טז ברצות ה' דרכי איש – כאשר ירצה השם יתברך דרכי האיש מפני תום דרכיו הנה השם יתברך יסיר ממנו הרעות הנכונות לבא עליו ולזה ישרים אתו כל אויביו וכל שכן שישמרהו משיעוררו לו מדינים אנשים לא היו שונאיו מקדם עכ"ל. ועל כך בתפלתנו לאחר ברכת הדעת התשובה הסליחה וכו' מבקשים להינצל מאויבנו כמו שכתב בספר אבודרהם שמונה עשרה ואחר כך ישאל להצילו מצרותיו ומשונאיו, כי ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו, ועונותיו של אדם גורמין להשניאו בעיני הבריות עכ"ל. הראת לדעת כי השלום הוא תוצאה של מעשיו ולא בחירה ולכן שייך להבטיח שהקב"ה ישדד מערכות ויהפוך לבבות אם וכאשר האדם יעשה רצון השם, ולזאת שייך לשון נתינה שהקב"ה נותן בלב השני אהבה, כך שאם יש לאדם טענה היא רק על עצמו שכנראה מעשיו גורמים לחוסר שלום בית והחי יתן אל ליבו. ואכן מצאתי שכך כתוב בתיקוני זוהר (קה ע"ב) אדהכי הא סבא קא אזדמן ליה דהוי נהיר עלמין וכו' אמר רשב"י לחבריא וכו' דבר נש דאשתדל בפולחנא דמאריה כל בריין דעלמא אינון כסייעתיא דיליה, כמה דאוקמוהו כל העולם לא נברא אלא לצוות לזה, ואפילו שרפים וחיות ואופנים לא איתבריא אלא לסייעתיה.

עצת הפלא יועץ:

ובדרך זו כתב בעל הפלא יועץ בספרו אורות אלים בשער הזוהר אות שלו הביא את דברי הזוהר וז"ל פעם אחת היה רבי אלעזר הולך בדרך, והיה הולך עמו רבי חזקיה, ראו נחש אחד, קם רבי חזקיה להורגו, אמר לו רבי אלעזר, עזוב אותו, אל תהרגו. אמר לו, והרי דבר רע הוא, שהורג בני אדם. אמר לו לרבי חזקיה, אין הנחש נושך בני אדם עד שלוחשים לו מלמעלה ואומרים לו לך הרוג את פלוני. ולפעמים על ידו עושה הקב"ה גם לבני אדם, והכל בידי הקב"ה תלוי, והכל הוא מעשה ידיו, וכו' ע"כ הזוהר. מזה יש ללמוד כי לא טוב להרוג עכברים ויתושים ופרעושים, כי 'ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו אלו זבובים ופרעושים כמו שאמרו חכמינו ז"ל ב"ר נד, א). אם כן כאשר עוקצים אותו הפרעושים עול יסבול לכפרת עוונות, או מוללך וזורקן. ועצה טובה קאמינא למי שלא עצר כח להתענות, יתענה בענויים כאלו שאינם מהלישים חיל, ונרצה לו לכפר עליו עכ"ל. ואפשר להוסיף זכור בוראך והכנע בלבך. לקבל בהכנעה את היסורים ולהרהר בתשובה. ואכן מצאתי שכתב בספר אור לציון להגר"ב זצ"ל בערך עבודה י' עצות: איתא במדרש (ב"ר נד, א) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו. רבי יוחנן אמר זו אשתו... רבי שמואל אמר זה הנחש... ריב"ל אמר זה יצה"ר... א"ר ברכיה אויביו גם אויביו לרבות מזיקי ביתו כגון יתושים פרעושים וזבובים. הרי שזאת העצה לבעל יסורים שיישר אורחותיו ויהיה רצוי לפני המקום ב"ה, וברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו.

וכמו כן אמר איוב כי פועל אדם ישרם לו כו'.

וכן כתב לבאר האלשיך על איוב פרק לד פסוק (י) לָקַח אֲנִשְׁי לְיָבִב שְׁמֹעַי לִי הִלְלָה לְאֵל מִיִּשְׂרָאֵל מִעוֹלָה: (יא) כִּי פָעַל אָדָם יִשְׁלֹם־לּוֹ וְכִפְאָרָה אִישׁ וּמִצְאָנוּ: כי אין הוא יתב' בעצמו משלם לאיש כמעשהו, כי אם שממעשה הטוב נעשה מלאך קרוש וממעשה הרע מלאך משחית, ומלאך טוב הוא המטיב ומלאך הנעשה בעון הוא עצמו

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

המשחיתו כו', וזהו כי פועל אדם ישלם לו, ואם כן איפוא אם לא היה כך עון לא היית לוקה, וכו' אין ספק כי אם לא היה לך עון לא היה מי שישלח בך יד: ושמוא תאמר איך העון עצמו הוא הפועל, וכמה פעמים מתרגשת צרה על ידי הכנות טבעיות שמזדמנות לאיש, הנה גם זה מפועל אדם הוא בא, כי "וכאורה איש ימציאנו" ויכניחו פועל אדם הנזכר, כי עונו ממציא ומזמין לאיש לקות כאורה שלו אם טוב ואם רע עכ"ל. וחוסיה על כך מרן החיד"א שאיוב דיבר מתוך ניסיון היו בספרו הומת אנך איוב פרק לד כי פעל אדם ישלם לו. אמרו בזהר הקדוש על פסוק זה דכמו שיעץ איוב לפרעה על ישראל שיקח ממונם וישעבדם בן הות ליה לאיוב. ואפשר לרמוז דזהו ר"ת פע"ל אדם ישלם ל"ו, פועל עצתך לפרעה, אותו דין ממש, ה' שלם לך ממונך לקח ויסרך עכ"ל. הראת לדעת שכל הסובב את האדם אשר מציק ומעיק ומייסר אותו מתחיל ותלוי אך ורק במעשיו של האדם, וזה הסוד והמפתח להשגת השלום.

מעשה עם הגר"א:

ראיתי באבות דר"נ עם הגהות הגר"א במלואים אות צח מעשה שהובא בספר תולדות האדם על הגרש"ז שהיה עם אחיו של הגר"א הגרש"ז אשר פעם בא אליו איזה אדם ואמר לו שהוא רוצה לומר בפניו ביאור משנה אחת, ישב לשמוע את דבריו אך הלה היה בור ועם הארץ והתחיל לדבר דברי הבל וריק עד שכעס עליו הגרש"ז ואמר לו דע לך שפרושיך הם פירות דמאי כמובן שנפגע והלך לו, ולאחר מכן הצטער הגרש"ז והיה יושב ובוכה ועצב ליבו על אשר נכשל לבייש אותו ומדוע לא ניסה לבאר לו ולהעמידו על טעותו במקום לפגוע בו, והיה מסתובב בכל בתי כנסיות לחפש אותו אדם לבקש סליחתו כי אפילו יום כיפור אינו מכפר על בין אדם לחברו, עד שהלכו לגר"א אחיו וסיפרו על מצבו, והגר"א דיבר איתו ואמר לו אמרו חכמינו זכרונם לברכה (פוכה נ"ב ע"ב) וז"ל: אמר רשב"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר (תהלים לז לב) "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו" אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו שנאמר ה' לא יעזבנו בידו ע"כ. והקשה הגר"א על מאמר חז"ל תחילתו שפירשו הפסוק צופה רשע לצדיק להמיתו ביארו שמדובר ביצר הרע ולא סתם רשע מובן, אבל המשך המאמר שאמרו אלמלא הקב"ה עוזרו שנאמר ה' לא יעזבנו, לכאורה לא הוסיפו כלום לבאר יותר מהמפורש בפסוק? גם מה שאמרו שאינו יכול לו מה הועילו בזה לאדם בידעה זו? ולכן פירש הגר"א וזהו שכוננו חז"ל באמרם "צופה רשע לצדיק", יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ה' לא יעזבנו בידו שהקב"ה עוזר לו. ובאו חז"ל לפרש ה' לא יעזבנו, שהקב"ה רק עוזר לו פירושו של דבר שקודם חובתו לעשות בעצמו כפי יכולתו ואז השם עוזר לו, היות ואין בכוחו של אדם לנצחו לבדו, אבל אם האדם לא עושה מצידו כלום אין הקב"ה עוזרו. והביא לו מה שכתב בעל חובת הלבבות (שער התשובה פ"י) ד"ה ואם הרע לחברו בגופו או בממונו יכניס לו הבורא ית' בלבו רצון ואהבה עד שימחול כמה שהיה מחטאו עליו כמו שכתוב (משלי טז, ז) "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אותו", אז נרגעה רוח הצדיק כי דברי הגאון החסיד היו בעיניו כאשר ישאל איש בדבר אלקים, ע"כ.

השלום בתוך ביתו תלוי במעשיו:

ואכן כך כתב מרן החיד"א ששלום ביתו של האדם תלוי במעשיו, בספרו פתח עינים מסכת קידושין דף כט ע"ב וז"ל אפשר שהוא כוונת הכתוב בתהלים פרק לח (ד) אין-מתם בְּבִשְׂרֵי מִפְנֵי זַעֲמָךְ אֵין-שְׁלוֹם בְּעַצְמֵי מִפְנֵי חַטָּאתֵי: והוא מוסר השכל לאדם אשר לא מצא מנוח בביתו זו אשתו ויצר לו, אם בעל נפש הוא, זאת ישיב אל לבו, מקרא מלא ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו, ואז"ל בני ביתו, איכו השתא על עסקי ר"יבה אכן נודע שאינו רצוי לפני המקום כי לו חפץ ה' בדרכיו עליה השל"ם ישלימנה לו, לכן הן קדם יפשפש במעשיו ונזהר לשוב בתשובה, ואחר כך רוצה ה' את יריאיו לשים שלום בביתו ובהומותיו, ואפשר שזהו רמז הכתוב אין שלום בעצמי זו אשתו, ע"ד זאת הפעם עצם מעצמי והיא כנגדו מדייני אשה, כל זה הוא מפני חטאתי, דאם זך וישר הוא בלי פשע ה' יברך בשלום ואב"ן שלי"מה יהיה לו עכ"ל.

צוואת החכם לבנו על השלום תלוי במעשיו:

וכך כתב רבנו בחיי בספר חובות הלבבות שער ה – שער יהוד המעשה פרק ה שלום המשפחה תלוי בקיום התורה ומצוותיה, וז"ל אבל הוא כמו שאמר אחד החכמים בצוואתו לבנו: בני, הפקת רצון כל חבריות אינה

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

ביכולתך, אבל השתדל להפיק רצון הבורא ויעשך רצוי לבריות, כמו שכתוב: ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו. וכן מי שכל הבריות מקטנם ועד גדולם מודים ומשבחים אותו ורוצים את מעשיו, ראייה היא, כי האל יתברך זרע לו אהבה בלבנות בני אדם, ושם לו שם טוב על לשונם עכ"ל. הרי שלהצליח להשכין שלום בכל הלבבות אינו בכוח האנושי של האדם אבל בכוחו לעבוד על עצמו לעשות רצון הבורא והקב"ה שהוא כל יכול יהפך את כל הלבבות לטובה.

דברי התנא באבות:

והן הם דברי התנא באבות פרק ב משנה ד [רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא] הוא היה אומר עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו. וצריך ביאור בדברי התנא שמן הראוי לומר עשה רצונו של השם יתברך כרצונו כפי שמבקש מאיתנו, בכדי שיעשה רצונך כרצונך דהיינו שימלא משאלות לבך, ואילו התנא תלה רצון השם ברצונו של האדם, ורצון האדם תלה ברצון השם? אולם נראה בס"ד לבאר כוונת התנא לפסוק הנ"ל ברצות השם דרכי איש גם אויביו ישלים עימו, הוי אומר שמילוי רצון האדם נגזר ממעשיו של האדם ובאותו מידה שהוא מודד כך מחזירין לו ולכן תלה התנא שעל האדם לעשות רצון השם כפי ובאותה מידה שהוא רוצה את רצונו וממילא השכר יהיה מידה כנד מידה שהשם יעשה את רצונו כפי שיעשה את רצון השם. אחרי שנים רבות מצאתי שכוונתי לדברי מרן החיד"א בספרו זרוע ימין.

כמים פנים לפנים:

במוסרי נוכרדוק כתבו: החשבון השני, הוא מה שאמרו החכמים, אם תרצה לדעת מה שבלב חברך דע מה שבלבך, ואל תאמר אני אוהבו, רק הוא שונאי, כי כפי שמראה את עצמו לחברו כן חברו מראה את עצמו לו, כמאה"כ "כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם" (משלי כ"ז י"ט) אם תעבור על מדותיך, אז מן ההכרח שגם הוא ישלים אתך, כמשה"כ ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים אתו, (משלי ט"ז ז') ואין לך לתלות בחברך מה שאין ברשותך ויכולתך לתקנו, מוטב לתלות בעצמך, ולתקן א"ע מה שביכולתך וברשותך אין זאת כ"א רוע לב, לתלות הקלקול בחברך, כדי לפטור א"ע מתיקון חסרונך, ואתה בא לחפות חסרונך בחסרון זולתך.

מוסר השכל:

עלה בידנו עד כמה השלום הכרחי לאדם בכל אורה חייו הפרטיים והציבוריים כי בלעדי השלום אין ערך לשום דבר כמו שכתב רש"י, כמאמר שלמה המלך במשלי פרק טו (יז) טוב ארחת ירך ואהבה שם משור אבוס וישנא אהבו: וכן במשלי פרק יז פסוק א טוב פת חרבה ושלוחיה מפיית מלא זבחי ריב: אלא שרבים טועים שחושבים שאפשר להשיג שלום בעדנו ממשיכים במעשינו נגד רצון השם יתברך וזו הטעות הגדולה האנושית, כי התורה מבטיחה שרק אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו אני יתן שלום בליבותיהם של בני אדם הן בביתו יחד עם אשתו וכן במשפחתו וכן בכלל ישראל ובעולם, ולזאת התביעה היא על כל אחד ואחד להתחזק בעשיית רצון השם ובזה ישרור שלום בביתו, וביותר חובה על כלל הציבור החרדי שומרי התורה והמצוות לחזק ולהתחזק כי הדבר תלוי אך רק בשומרי התורה אשר שייך לדבר אליהם על שמירת התורה ומצוותיה ובזה שנתאחד כולנו הרי אנחנו הן הם לב העולם ובעל ההשפעה אשר ביכולתה לחולל מהפך בלבבות כלל ישראל גם לרחוקים מתורה ומצוות ואפילו על כל העולם, ודוקא בתקופתנו אשר לצערנו התעוררה שגאה גדולה כלפי החרדים הן בתקופת המגיפה והן בפולטיקה ואפילו באסון הגדול של מירון והדבר אומר דרשני מדוע המצב הזה דבר שלא היה, ולזאת חובתנו לעשות חשבון נפש עם עצמנו מה השם שואל מאיתנו ובטוחני אם וכאשר נשפר דרכנו ונעשה רצון השם הרי מובטח לנו שגם אויבנו יהפכו לאוהבנו ויהיה אהבה ואחוה שלום ורעות, וכבר הפליגו חז"ל במעלת השלום כמו ששנינו לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום ועל ידי זה נזכה כולנו שהשם יברך את עמו בשלום ויפרוס עלינו סוכת שלום במהרה אמן ואמן.

החותם בכרכת שבת שלום ומבורך וחדש טוב

בידידות ואהבה מרדכי מלכא